

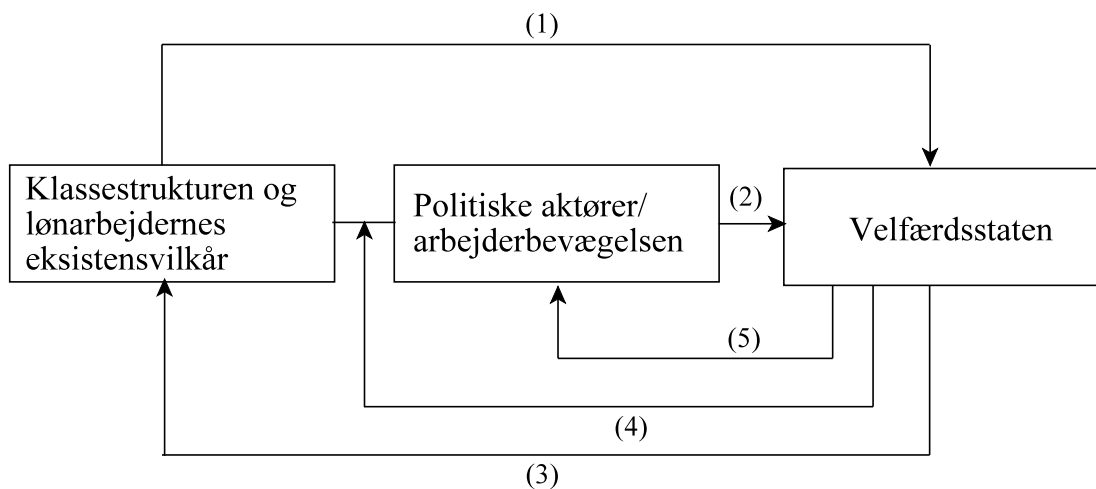
Velfærdsstatens variationer, dynamikker og effekter

Per H. Jensen

1. Indledning

Forskningen i velfærdsstaten er steget eksplosivt de sidste 10-20 år, og det spørgsmål, man stiller sig selv i velfærdsstatsforskningen, er: hvad er velfærdsstatens årsag, indhold og effekter? I forsøgene på at besvare disse spørgsmål er velfærdsstatsforskningen i stigende grad blevet komparativ i sin orientering, idet komparative analyser ofte fremstilles som samfundsvidenskabernes mulighed for at foretage det "kontrollerede eksperiment". Den komparative orientering har dog ikke i sig selv leveret endegyldige svar og uniformeret vor forståelse af velfærdsstaten. I den komparative velfærdsstatsforskning eksisterer der en lang række konkurrerende hypoteser, synsvinkler og perspektiver på vor forståelse af velfærdsstaten.

Formålet med denne artikel er kritisk at præsentere de hypoteser og perspektiver på velfærdsstaten, som især har stået centralt i den komparative velfærdsstatsforskning de sidste ca. 20 år, idet jeg vil lade fremstillingen strukturere af to centrale analytiske perspektiver. For det første vil jeg betragte velfærdsstaten som afhængig variable, og dermed fokusere på de faktorer, som antages at have præget velfærdsstatens dannelse, strukturering og udvikling. For det andet vil velfærdsstaten som uafhængig variable blive bragt ind i synsfeltet, hvorved antagelser om velfærdsstatens påvirkning af befolkningens livsvilkår, klassestruktureringen og lønmodtagernes organiseringsbetingelser tematiseres. Disse analytiske perspektiver kan indrammes som henholdsvis indvirknings- og tilbagevirkningseffekter, der i deres samlede bevægelse manifesterer sig som velfærdsstatens reproduktions- og "loop"-mekanismer.

Figur 1 afbilder en analytisk model for, hvorledes vi kan forstå velfærdsstatens "loop"-mekanismer i et dynamisk perspektiv, og modellens enkelte bestanddele (pile) vil fungere vejledende for opbygningen af nærværende artikel. Dermed er tillige angivet, at artiklen vil være organiseret omkring følgende temaer:

(I) Velfærdsstaten som afhængig variable

- velfærdsstaten som en funktion af moderniseringsprocesserne og et voksende socialt problempres (pil 1)
- velfærdsstaten som en funktion af den politiske organisering, den politiske interesseartikulation og den politiske kamp (pil 2)

(II) Velfærdsstaten som uafhængig variable

- velfærdsstatens effekter på livsvilkårene (pil 3)
- velfærdsstatens effekter på relationen mellem befolkningen og de faglige/politiske organisationer (pil 4)
- velfærdsstatens effekter på den politiske og ideologiske orientering i de faglige/politiske organisationer (pil 5)

Som det fremgår, vil fremstillingen være loyal overfor de statscentrerede "main-stream" tilgange i velfærdsstatsforskningen. I disse tilgange opfattes velfærdsstaten som en institution, der mere eller mindre vilkårligt kan formes af samfundets behov og de politiske aktører, ligesom de statscentrerede analysetilgange bærer på en opfattelse af, at vi ved hjælp af velfærdsstaten evner at styre den økonomiske og sociale udvikling med henblik på at frembringe det gode samfund. Imidlertid har stadigt flere velfærdsstatsforskere i de senere år forsøgt at forstå velfærdsstaten med samfundet som det sted, hvorfra iagttagelsen foretages; dvs. dele af velfærdsstatsforskningen drejes mod en samfundscentreret analysetilgang. Derfor vil artiklen blive afsluttet med en præsentation af konsekvenserne af at indtage en samfundscentreret tilgang i velfærdsstatsforskningen.

Inden jeg går videre i fremstillingen, skal det nævnes, at tyngdepunktet i velfærdsstatsforskningen har tenderet til at skifte fokus i løbet af de sidste ca. 20 år. For ca. 10-20 år siden stod velfærdsstaten som afhængig variable i fokus, medens vi i de seneste ca. 10 år især har fokuseret på velfærdsstaten som en uafhængig variable. Parallelt hermed er velfærdsstatsforskningens analytiske enheder blevet udstrukket. I velfærdsstatsforskningens "gründungsperiode" analyserede man den velfærdsstatslige organisering af arbejdsulykker,

sygdom, alderdom og arbejdsløshed, medens velfærdsstaten i dag hos mange forskere nærmest er blevet en samlebetegnelse for moderne samfundsformationer.

2. Velfærdsstaten som en funktion af moderniseringsprocesserne og et voksende socialt problempres

Den første generation af komparativ velfærdsstatsforskning var præget af økonomisk determinisme og funktionelle argumenter. Pluralistiske socio-økonomiske teorier argumenterede i 1960'ér/1970'erne for, at velfærdsstaten er et nødvendigt og funktionelt svar på strukturelle behov, markedssvigt og et socialt problempres, der genereres af moderniseringsprocesserne i samfundet (Kerr et.al. 1962; Cutright 1965; Wilensky 1975). Eftersom velfærdsstaten er et funktionelt svar på moderniseringen, så kan variationer mellem velfærdsstater tilsvarende forklares med, at forskellige lande befinder sig på forskellige niveauer i moderniseringsudviklingen; dvs. velfærdsstatens variationer må forklares med forskelle i industrialiseringen, urbaniseringen og de økonomiske vækstrater, herunder et voksende forsørgelsesbehov vis-à-vis de ældre, der forårsages af moderniseringsbestemte demografiske forandringer. Da velfærdsstaten er en funktion af moderniseringen, så antages endvidere, at udgifterne til velfærdsstaten (målt i BNP) vil tendere til at konvergere mellem lande, efterhånden som moderniseringen konvergerer; dvs. efterhånden som forskelle i industrialiseringsniveau m.v. udlignes. På tilsvarende måde opfatter struktur-funktionalistiske marxister velfærdsstaten som et nødvendigt svar på de risici (alderdom, sygdom, arbejdsløshed og alderdom), der er forbundet med tilværelsen som lønarbejder (O'Conner 1973; Gough 1979; Offe 1984), velfærdsstatens indretning som en funktion af klassestrukturen, og velfærdsstatslige variationer og forandringer som en funktion af forandringer i klassestrukturen (Therborn et.al. 1978; Marklund 1982).

Moderniseringshypotesen har vist sig ganske sejlivet, og Moderniseringshypotesen kan spores i mange aktuelle debatter. F.eks. har demografiske forandringer, dvs. truslen fra "pensionsbomben", de seneste år været formuleret som et objektivi problempres, der bør give anledning til restruktureringer af velfærdsstaten (e.g. OECD 1996). At moderniseringsræsonnementer således vedblivende dukker frem i de offentlige og videnskabelige debatter, skyldes selvsagt, at teorieme har en kerne af sandhed. Det kan således ikke negliceres, at moderniseringen fungerer som en ramme for den velfærdsstatslige udvikling, og at velfærdsstaten som social ingeniørkunst er indrettet på at imødekomme og

tilfredsstille sociale behov, der er en funktion af strukturelle forandringer og moderniseringer.

Problemerne med moderniseringsteoriene er først og fremmest, at teoriene forsøger at etablere en “ret linie” mellem den socio-økonomiske og velfærdsstatslige udvikling, hvorved moderniseringsteoriene tenderer til at rejse flere spørgsmål, end der besvares. F.eks.: hvordan skal man forklare velfærdsstatslige variationer mellem lande, der befinder sig på samme udviklings- og moderniseringsniveau? Og, hvordan skal man forklare, at enslydende sociale problemer (f.eks. arbejdsløshed) er løst på forskellige måder i forskellige lande?

“Statism”-perspektivet

Staten er et forum for autonom handlen, hvorved statsinstitutioner og byråkratier kan fungere som en selvstændig velfærdsstatslig forklaringsfaktor, der fungerer “udenom” pressionsgrupper, partier og politiske ideologier. Velfærdsstatslige forandringer kan således genereres af et “indre” problem, der handler om behovet for at synkronisere og skabe koordination mellem velfærdsstatens forskellige delområder (March & Olsen 1989:16f). Velfærdsstatens forandringer kan forårsages af, at statslige embedsmænd forfølger egne organisationsmål og karriereinteresser (Skocpol 1985; Weir & Skocpol 1985). Og statslige embedsmænd er i stand til at iagttage generelle behov i samfundet, dvs. embedsmænd er i stand til at identificere og lokalisere strukturelle behov og sociale problemer, og ved at handle på iagttagelsen bidrager embedsmændene til den velfærdsstatslige dannelse og udvikling (Heclø 1974).

Påstanden om, at eksperter og embedsmænd har spillet en afgørende rolle for velfærdsstatens dannelse og udvikling, er på forbilledlig vis argumenteret af Hugh Heclø i bogen: “Modern Social Politics in Britain and Sweden”. I denne bog understreger Heclø, at velfærdsstaten er et produkt af “social læring”, idet den centrale pointe dog forbliver, at det er statslige embedsmænd, der har fungeret pådrivende i de nationale læringsprocesser, og at den sociale læring i forhold til velfærdsstaten fungerer på 2 niveauer:

For det første hævder Heclø, at det var en forudsætning for velfærdsstatens dannelse, herunder især dannelsen af en forsikring mod arbejdsløshed, at etablerede økonomiske doktriner blev modificeret på en sådan måde, at statens intervention overfor arbejdsløshedsproblemet kunne tematiseres indenfor rammerne af de fremherskende samfundsøkonomiske forestillinger. I denne henseende konstituerede statslige embedsmænd og eksperter sig som aktører, der

formulerede nye økonomiske doktriner, der indregnede muligheden for, at staten kunne organisere en social beskyttelse mod arbejdsløshed.

For det andet er f.eks. arbejdsløshedsforsikringen en teknik for sociale problemers organisering og løsning, og som al anden teknik, skal også forsikringsteknikker, opfindes (Hecló 1974:68). Stadig med Hecló har statslige embedsmænd og eksperter været hovedaktører i opdagelsen og konstruktionen af nye sociale teknologier; dels ved at diagnosticere f.eks. arbejdsløshed som et distinkt samfundsmæssigt problem, dels ved at opdyrke pålidelig statistik, og dels ved at trække på andre landes positive og negative erfaringer ved konstruktionen af nye sociale teknologier. Dermed antager Hecló endvidere, at sociale teknologier, som enhver anden teknologi, vil diffundere fra et land til et andet, og dermed langsigtet tendere til at skabe konvergens i velfærdsstatens organiseringsformer.

Om selve politikdannelsesprocessen skriver Hecló, at velfærdsstaten kan tilskrives en håndfuld selvbevidste, liberale reformatorer og embedsmænd, der havde været venner siden universitetsdagene, og at det lykkedes disse embedsmænd at overbevise de politiske magthavere - bl.a. under middagsselskaber m.v. - om det hensigtsmæssige i at iværksætte socialpolitiske foranstaltninger. Dvs., politikdannelsen er et resultat af nogle få menneskers bemærkelsesværdige personlige anstrengelser og indsatser (Hecló 1974:66).

En række af Hecló's tankefigurer kan bruges som indgange til en forståelse af velfærdsstatens dannelse og udvikling. F.eks. skriver Arbejdsministeriet i 1989 i "Hvidbog om arbejdsmarkedets strukturproblemer" i et "diffusionsperspektiv", at udenlandske erfaringer kan "inspirere diskussionen om det fremtidige dagpengesystem i Danmark" (Arbejdsministeriet 1989:83), og på tilsvarende måde var formålet med Zeuthen-udvalget at udvikle nye sociale teknologier overfor arbejdsløshedsproblemerne indenfor rammerne af nyformulerede samfundsøkonomiske forestillinger om allokeringsprocesserne på arbejdsmarkedet (Udredningsudvalget 1992). Ikke desto mindre er der næppe tvivl om, at Hecló tenderer til at overdrive embedsmændenes betydning og rolle i politikdannelsen. Spørgsmålet er således, om tidspunktet for dannelsen og forandringer i velfærdsstaten alene er afhængig af få embedsmænds indsigter og fremtidsvisioner, og om velfærdsstatens organiseringsformer alene er betinget af embedsmændenes evner som "opfindere"? Drevet til sit yderste følger af Hecló's argumenter, at variationer mellem velfærdsstater kan forklares med tværnationale forskelle i embedsmændenes evner, kapaciteter, uddannelse og

intellektuelle færdigheder.

Korporatistiske forklaringer

Hos Heclo er lægfolk passive tilskuere til velfærdsstatslige forandringer. Dermed eksisterer der en form for slægtskab mellem Heclo og korporatisme traditionen, som især gjorde sig gældende i 1970'erne.

De korporative teorier påpeger, at private og offentlige aktører indgår i komplekse samspil i funktionelt differentierede og hierarkisk ordnede korporative institutioner (Schmitter 1977, 1981; Lembruch 1979; Panitch 1981; Lewis 1990). I disse institutioner foretages der forhandlinger om den makroøkonomiske styring, og i disse forhandlinger må der gives og tages. F.eks. kan fagbevægelsen overbevises om at udvise løntilbageholdenhed, mod til gengæld at blive belønnet via statslige politikker, der tilstræber den fulde beskæftigelse. Som sådan tilhører korporatisme teorierne kategorien af funktionalistiske forklaringshypoteser, idet korporative tendenser har været analyseret som et svar på problemerne med at foretage makroøkonomisk styring, og som et svar på nødvendigheden af at finde "institutionelle og i sidste instans politiske erstatninger for forfaldet i markedsmekanismernes effektivitet" (Goldthorpe 1984:325).

Alt andet lige må man på grundlag af korporatisme teorierne antage, at desto mere korporativt et samfund er, desto mere vil arbejdsløsheden fremtræde som et marginalt fænomen. Imidlertid peger empiriske undersøgelser på, at der ikke er nogen klar kobling mellem graden af korporatisme og arbejdsløshedens niveau, ligesom det har vist sig, at det samme land hos forskellige forfattere placeres forskelligt på indekser over graden af korporatisme - jvnf. f.eks. Schmitter (1981), Schmidt (1982) og Lembruch (1984). Det mærkelige er i denne sammenhæng, at korporative tendenser ikke har været analyseret som forsøg på at indfange dannelsen af nye magt og beslutningscentre i samfundet m.v., og det har ikke været analyseret, hvad man faktisk har forhandlet om i korporative institutioner. Derimod har en række fagforeningskarakteristika (organisationsgrader, centraliseringsgrader m.v.) i empiriske analyser fungeret som indikatorer for graden af korporatisme, selvom det f.eks. er fuldt ud tænkeligt, at en høj grad af korporatisme og lave organisationsgrader er sameksisterende. Det er derfor ikke mærkeligt, at Therborn allerede i midten af 80'erne kunne udtale, at det stadig ikke "udenfor enhver tvivl er blevet fastslået, hvorledes et fuldt udviklet korporativt dyr ser ud" (Therborn 1986:142), ligesom Lewis ved indgangen til 1990'erne formulerede: der "er

ikke nogen simpel test til identificering af fænomenet” (Lewis 1990:64). Med andre ord har der ikke været konsensus om, hvorledes man kan forstå og analysere korporatismen.

Disse problemer har bidraget til, at korporatismeteorierne i deres “rene” form ikke har vist sig holdbare, hvorfor korporatismeteorierne er på vej til at forsvinde som perspektiv i velfærdsstatsforskningen. Alligevel er det vigtigt at gøre opmærksom på korporatismeteorierne, da de i betydelig grad har bidraget til statsdiskussionen. En central pointe i korporatismeteorierne er som anført, at det næppe er holdbart at foretage distinktioner mellem stat og samfund, fordi offentlige og private aktører integreres i en stabil struktur af institutionaliserede handlingsforløb og beslutningsprocesser, og dette spor i korporatismedebatten er herhjemme især udviklet i “forhandlingsøkonomien” med Ove K. Pedersen som den fremmeste eksponent (e.g. Pedersen et.al. 1992).

3. Velfærdsstaten som en funktion af den politiske organisering, den politiske interesseartikulation og den politiske kamp

Velfærdsstaten er et produkt af et objektivt problempres skabt af moderniseringen. Imidlertid siger moderniseringsteoriene meget lidt om, under hvilke omstændigheder og af hvem sociale behov transformeres til velfærdsstatslige politikker. I dette perspektiv anfører pluralistiske forklaringsmodeller, at det historisk var nødvendigt at løse de sociale problemer på grund af arbejderbevægelsens fremkomst. Det påpeges således, at der tidsmæssigt er et sammenfald mellem dannelsen af arbejderbevægelsen og velfærdsstaten i moderne parlamentariske demokratier (Flora & Alber 1981; Alber 1982). Med andre ord må moderniseringsteoriene ifølge de pluralistiske forklaringsmodeller kombineres med teorier om politisk mobilisering for at forstå velfærdsstatens dannelse og udvikling.

En centralt argument i disse pluralistiske bidrag er, at man har konstateret, at sociale problemer sædvanligvis løses efter en “normalrækkefølge”, og ifølge denne “normalrækkefølge” er arbejdsulykker det første sociale problem, der organiseres af velfærdsstaten, dernæst følger sygdom, alderdom, og til sidst arbejdsløshed. At arbejdsulykker kommer først i “normalrækkefølgen”, skyldes ifølge Conti (1958), at arbejdsulykker i virkeligheden ikke er en forsikring af arbejderne med derimod en forsikring af arbejdsgiverne. Dette begrundes med, at arbejdere, der havde været udsat for en arbejdsulykke, gennem private søgsmål mod arbejdsgiverne kunne få erstatning i de fleste europæiske lande forud for

arbejdsulykkesforsikringens dannelse. At kompenseringer for sygdom og alderdom indtager en mellemposition, skyldes, at sygdom og alderdom er “fler-klasse” problemer, dvs. problemer, der rammer os alle, hvorfor det også er relativt let at få etableret brede politiske koalitioner omkring løsningen af disse “fler-klasse” problemer. At sygdom kommer før alderdom skyldes iøvrigt, at en sikring mod sygdom er relativt billig sammenlignet med en sikring mod alderdom, og at arbejdsløshed kommer sidst i “normalrækkefølgen”, skyldes, at arbejdsløshed er et socialt problem, der omkring århundredeskiftet alene ramte arbejderklassen. Følgelig forudsatte løsningen af arbejdsløshedsproblemet, at arbejderklassen havde konstitueret sig som en samfundsmæssig og politisk magtfaktor. Dvs. løsningen af arbejdsløshedsproblemerne forudsatte, at fagbevægelsen havde etableret sig som nationalt dækkende organisationer på arbejdsmarkedet, og at arbejderklassens partier var repræsenteret på den parlamentariske scene.

Indenfor rammerne af pluralistiske argumenter har Jens Alber (1981, 1982) endvidere forsøgt at begrunde velfærdsstatens institutionelle arrangementer med regeringens partifarve¹; dvs. hypotesen er, at regeringens partifarve er afgørende for valg af velfærdsstatens institutionelle opbygning. I forbindelse med dannelsen af en statslig forsikring mod arbejdsløshed påpeger Alber således, at der reelt var 2 valgmuligheder. Enten kunne man vælge en helstatslig obligatorisk forsikringsmodel, eller også kunne man vælge at subsidiere fagbevægelsens arbejdsløhedskasser (Ghent-modellen) - en ordning der f.eks. praktiseres i Danmark. Jens Albers pointe er nu den, at i lande, hvor der var liberale regeringer på tidspunktet for forsikringsdannelsen, der valgte man Ghent-modellen, medens konservative og socialdemokratiske regeringer overvejende valgte at indføre det helstatslige obligatoriske forsikringssystem².

1

Dette forekommer rimeligt logisk for så vidt som forskelle mellem partier fundamentalt set handler om forskelle i “moraler” og forskelle i synet på “menneskeslægtens tilskikkelse” (Lipset & Rokkan 1967:6). I dette perspektiv understreger spørgsmålet om “hvem regerer” de politiske partiers rolle for udformningen af de socialpolitiske arrangementer.

2

Tilsvarende har f.eks. Hibbs (1977) forsøgt at analysere trade-offét mellem arbejdsløshed og inflation, og han fandt ud af, at i lande med venstreorienterede regeringer finder man lav arbejdsløshed/høj inflation, medens man i lande med liberale regeringer finder lav inflation/høj arbejdsløshed.

Hvad Alber yderligere påpeger er, at når først velfærdsstatslige arrangementer er institutionaliserede, så har de langsigtede og ofte utilsigtede konsekvenser og bi-virkninger, idet de institutionelle arrangementer efterfølgende kommer til at fungere som ramme og orienteringspunkter for senere handlinger og beslutninger. F.eks. kan det oplyses, at det danske dagpengesystem i sin grundlæggende struktur blev skabt i 1907. Dvs. når vi i dag diskuterer forholdene på arbejdsmarkedet, så er snart 100-årige institutioner med til at strukturere vor forståelse af arbejdsmarkedets funktionsmåde.

De refererede pluralistiske forklaringsforsøg hævder endvidere den antagelse, at klassemobiliseringen især var virksom i velfærdsstatens initiale fase; dvs. det var især i perioden før 2. verdenskrig at klasseorganiseringen influerede på velfærdsstatsdannelsen og udviklingen. Efter 2. verdenskrig er de sociale spændinger afløst af et pluralistisk konkurrencedemokrati, der i de fleste vesteuropæiske lande har givet anledning til lineære vækstmønstre i velfærdsstaten, hvilket efterhånden vil resultere i, at der opstår konvergens i det sociale medborgerskab (Flora & Heidenheimer 1981).

Det fortjenstfulde ved de pluralistisk orienterede analyser af velfærdsstaten er, at man har forsøgt at foretage en kobling mellem partistruktur/partifarve og velfærdsstatens dannelse, udvikling og institutionelle arrangementer. Ved at lade analysen strukturere omkring partifarven risikerer man imidlertid at foretage en oversimplificering af partiernes faktisk førte politik, idet partier med enslydende navne reelt kan være meget forskellige og have meget forskellige politiske programmer, praktiske orienteringer m.v. Et andet problem er, at frekvensanalyser i de refererede undersøgelser fungerer organiserende på forklaringsbestrebelse. Dermed unddrager man sig at skulle forklare, hvorfor en socialdemokratisk regering i Sverige etablerede en arbejdsløshedsforsikring efter Ghent-principper, og hvorfor helstatslige obligatoriske forsikringssystemer blev valgt i Storbritannien og Italien under liberale regeringer. Og endelig har det været et fundamentalt problem, at de pluralistiske forklaringer ikke har kunnet give et bud på de relativt stabile variationer mellem velfærdsstater i efterkrigstiden.

Klassemobiliseringshypotesen

Walter Korpi er nok den skandinav, der har ydet det største bidrag til den komparative velfærdsstatsforskning. Walter Korpi's store fortjeneste har først og fremmest været, at han

har evnet at omsætte Marshall s (1950), Wilensky & Lebeaux (1958) og Titmuss (1974, 1979) teoretiske begreber om velfærdsstatens variationer til empirisk baserede analyser af velfærdsstatens udviklingslinier og dynamikker (Korpi 1980; 1983).

Korpi anvender Marshall s distinktioner mellem medborgerskabets karakter og bestanddele til at begrunde arbejderbevægelsens betydning for velfærdsstatens dannelse og udvikling, idet ræsonnementkæden forløber som følger: dannelsen af markedet og kontraktfrihedens principper (det civile medborgerskab) skabte arbejderklassen, der kæmpede for politiske rettigheder (det politiske medborgerskab), og som anvendte de politiske rettigheder til at gribe magten og opbygge velfærdsstaten (det sociale medborgerskab). Og Korpi anvender Wilensky & Lebeaux og Titmuss distinktioner mellem den residuelle, præstationsorienterede og institutionelle velfærdsstatsmodel³ til at begribe forskelle mellem velfærdsstater i de moderne og industrialiserede samfund. På dette grundlag foretager Korpi en kobling, der er snublende nærliggende. Eftersom alle arbejderbevægelser ifølge Korpi vil kæmpe for at få etableret den institutionelle velfærdsstatsmodel (e.g. Esping-Andersen & Korpi 1984:185), så må velfærdsstatens institutionaliseringsgrad, dvs. velfærdsstatens placering på kontinuumet: residuel-institutionel velfærdsstatsmodel, være betinget af arbejderbevægelsens styrke og magtresourcer.

Korpi understreger, at det ikke er nok - som hos pluralisterne refereret ovenfor - at se på regeringens partifarve i relation til arbejderbevægelsens indflydelse på velfærdsstaten, da det ikke er urimeligt at antage, at politiske aktører kan have indflydelse på lovgivningsarbejdet

³ Fattigvæsenet er prototypen på den residuelle velfærdsstatsmodel; dvs. den residuelle model forudsikker, at familien og markedet er de primære og naturlige kanaler for behovstilfredsstillelsen, og at man individuelt må sikre sig mod sociale risikoer, f.eks. gennem individuel opsparing m.v. Kun når markedet og familien bryder sammen som forsørgelseskanaler skal staten (forbigående) træde til. Ifølge præstationsmodellen skal alle lønmodtagere indbetale en fast andel af lønsummen til velfærdsstatsinstitutioner, der er organiseret efter forsikringstekniske ækvivalensprincipper. Dermed reproduceres statusforskelle og belønningsstrukturen på arbejdsmarkedet, idet dem, der har haft en høj løn og/eller været mange år på arbejdsmarkedet, får højere sociale ydelser end dem, der har haft en lav løn og/eller været få år på arbejdsmarkedet. Dvs., den sociale behovstilfredsstillelse imødekommes på basis af fortjeneste, arbejdsevne og produktivitet. I den institutionelle model foregår der en behovsbestemt fordeling af ressourcerne i samfundet; dvs. modellen er opbygget efter princippet om at "yde efter evne" og at "nyde efter behov".

uden at være regeringsdeltagende. Derfor anlægger Korpi et bredere perspektiv på en forståelse af arbejderbevægelsens magtresourcer, idet han søger at inddrage fagbevægelsens organiseringsgrader, antal pladser i parlamentet, regeringsdeltagelse (andel/varighed) m.v. i sine operationaliseringer af arbejderbevægelsens styrke i forskellige lande.

At Korpi er rimeligt nuanceret i sine bestræbelser på at operationalisere arbejderbevægelsens styrke, kan dog ikke skjule det faktum, dels at Korpi s opfattelse af velfærdsstatens variationer bygger på lineære og en-dimensionelle forståelser (kontinuumet: residuel-institutionel), dels at klassemobiliseringsteorien er en en-faktor teori, hvor arbejderbevægelsen analyseres som en social kategori og ikke som en bestanddel af en social relation.

Dette er ikke mindst et problem, eftersom mobiliseringsevne ikke pr. definition er identisk med styrke. F.eks. har det længe været erkendt, at et "parti med 200 pladser i parlamentet ikke er 20 gange stærkere end et parti, der kun kan mønstre 10 pladser: det tilhører en helt anden sociologisk kategori" (Duverger 1959:283). Ved at identificere mobiliseringsevne, dvs. selvstændig styrke, med styrke vis-à-vis andre sociale og politiske kræfter, risikerer Korpi endvidere at undervurdere arbejderbevægelsens faktiske styrke. F.eks. har den kommunistiske fagbevægelse i Italien i efterkrigstiden fungeret efter kadre-principper (Kjellberg 1983); dvs. man har alene tilstræbt at organisere arbejderklassens avantgarde, der har fungeret som forbillede og mobiliserende i forhold til "masserne" under strejkeaktioner m.v. Følgelig har man i Italien i efterkrigstiden haft relativt lave organisationsprocenter. Men hvad der i den italienske fagbevægelses egen selvforståelse er en styrke, kommer i Korpi s styrkemålsindeks ud som en svaghed. Hvad Korpi heller ikke kan indfange er, at borgerlige partier - f.eks. kristdemokratiske partier - i mange lande har spillet en meget aktiv rolle i formuleringen og udviklingen af progressive socialpolitiske reformer (Kersbergen 1995). Og hvad Korpi slet ikke kan indfange er, at i lande, hvor arbejderbevægelsens selvstændige styrke er relativ høj, der kan borgerligheden på de indre linier være endnu bedre organiseret end arbejderklassen.

Korpi er da også blevet kritiseret for at være "swedo-centrisk" i sine betragtninger. Med dette menes, at Korpi anvender svensk arbejderbevægelse og den svenske velfærdsstat som målestok, når han foretager rangeringer af lande med hensyn til arbejderbevægelsens styrke og velfærdsstatens institutionaliseringsgrad. I henseende til arbejderbevægelsen er det da også tydeligt, at de faktorer, som Korpi tillægger værdi og betydning ved styrkemålingerne, er historiske generaliseringer af særlige træk og mobiliseringsmønstre i den svenske

arbejderbevægelse. Tilsvarende anvendes den svenske velfærdsstat som idealtipe for institutionelle velfærdsstater. Når f.eks. Esping-Andersen & Korpi (1987) skriver, at aktiv arbejdsmarkedspolitik er en integreret bestanddel af den institutionelle velfærdsstatsmodel, så er det eneste kriterie for dette udsagn tilsyneladende, at den aktiv arbejdsmarkedspolitik er højt udviklet i Sverige. Ergo, den svenske arbejderbevægelse er verdens stærkeste og den svenske velfærdsstat verdens bedste, og desto mere fremmedartet arbejderbevægelsen og velfærdsstaten er i forhold til den svenske erfaring, desto lavere rangeres landene på styrke- og institutionaliseringsindekset.

De velfærdsstatslige regimer

Gösta Esping-Andersen arbejdede i mange år sammen med Walter Korpi omkring projektet: "Comparative Distributive Conflict and Welfare State Development", og i 1990 udgav han bogen: "The Three Worlds of Welfare Capitalism", der på mange punkter søgte at tage højde for den kritik, der var blevet Walter Korpi til del.

I bogen argumenterer Esping-Andersen for, at der må anvendes en regimetilgang i velfærdsstatsforskningen, hvorved der i særlig grad må fokuseres på de "komplekse retslige og organisatoriske mønstre, der systematisk sammenvæves i relationen mellem staten og økonomien" (Esping-Andersen 1990:2), og Esping-Andersen trækker på Titmuss (1974, 1979) i bestræbelserne på at aftegne forskellige regimetyper. Ved hjælp af analogi ræsonnementer "oversættes" den residuelle velfærdsstatsmodel til "liberalt regime", den præstationsorienterede model til "konservativt regime", og den institutionelle model til "socialdemokratisk regime". Gennem disse "oversættelser" fremsætter Esping-Andersen hypoteser om, hvilke klasser og politiske kræfter, der i et givet land har udnyttet staten til egen fordel og som sådan betinget velfærdsstatens variationer.

Der gøres opmærksom på, at velfærdsstatens dynamikker består af 3 komponenter: "karakteren af klassemobiliseringen (især arbejderklassens mobilisering); klassepolitiske koalitionsstrukturer; og regimeinstitutionaliseringens historiske overleveringer" (Esping-Andersen 1990:29), idet disse overleveringer blandt andet har betinget, om det i 1950'ér/1960'érne lykkedes arbejderklassen at alliere sig med de "nye" og hastigt voksende mellemlag. Paradeeksemplet på dette er det svenske ATP-system, der blev etableret i 1958, og som harmoniserede interesserne mellem arbejderklassen og mellemlagene, hvilket banede vejen for, at mellemlagene i Sverige i højere grad end i Danmark har sluttet op om

Socialdemokratiet.

Det interessante ved “The Three Worlds of Welfare Capitalism” er, at bogen i samme bevægelse både søger at begribe velfærdsstatens årsager (liberalisme, konservatisme, socialisme), og at analysere hvorledes velfærdsstaten i sine effekter (f.eks. ATP) former livsvilkårene og befolkningens politiske orienteringer, og dermed på ny cementerer eller forandrer opslutningen bag de politiske kræfter, der præger velfærdsstaten etc. I afsnit 4 skal jeg berøre Esping-Andersens forestillinger om velfærdsstatens “tilbagevirkning”. Derfor vil jeg på dette sted alene fremdrage 2 centrale kritikpunkter af hans opfattelse af velfærdsstatens årsager.

Den første kritik går på, at hans regime-typologier er alt for unuancerede. F.eks. hævder Ferrera (1996), at Italien ikke kan placeres i nogle af kategorierne på grund af helt særlige ideologiske og klassekompositoriske forhold. Denne form for kritik har givet anledning til formuleringen af alternative typologier. I Danmark har f.eks. Abrahamson et. al. (1992) forsøgt at opregne velfærdsstaten i 4 dimensioner, der formuleres som en “korporativ”, “katolsk”, “liberal” og “nordisk” model. Som politiske modeller er spørgsmålet imidlertid, om f.eks. geografisk placering (“nordisk”) i sig selv frembringer særlige egenskaber ved velfærdsstaten? Endvidere er spørgsmålet, om etiketterne er kongruente (det modsatte af “katolsk” er “protestantisk”), og om der reelt ikke er et overlap mellem etiketterne? Er det ikke sådan, at vi i Danmark både har en “nordisk”, “socialdemokratisk”, “protestantisk” og “korporativ” model? Som sådan må vi se i øjnene, at forsøg på at udvikle “alternative” og “nye” typologier ikke erkendelsesmæssigt har bragt os langt videre i vor erkendelse af velfærdsstatens dynamikker.

Den anden kritik går på, at Esping-Andersen a-priori antager, at det er den socialdemokratiske arbejderbevægelse, der i Skandinavien har frembragt den institutionelle velfærdsstatsmodel. Dvs. Esping-Andersen har aldrig stillet sig selv spørgsmålet eller undersøgt: hvad har de politiske aktører kæmpet for? Hvilke krav har været stillet, og hvordan har disse krav omsat sig til velfærdsstatslige politikker? I dette perspektiv er det interessant at bemærke sig, at f.eks. Baldwins (1990) analyse af dannelsen af det svenske pensionssystem godtgør, at det ikke var arbejderbevægelsen, men derimod borgerlige kræfter der sloges for institutionelle principper i socialpolitikken. På tilsvarende måde bliver det hos Esping-Andersen helt uforklarligt, at den italienske arbejderbevægelse historisk har slået sig for og fået

institutionaliseret helstatslige obligatoriske forsikringsprincipper i socialpolitikken (e.g. Cherubini 1962); dvs. den italienske arbejderbevægelse har kæmpet for nogle socialpolitiske principper, der af Esping-Andersen henregnes som inkarnationen af det konservative regime! Disse eksempler peger på to problemer hos Esping-Andersen: For det første, at han ikke skelner mellem forskellige typer arbejderbevægelser, dvs. kommunistiske, syndikalistiske, labouristiske, socialdemokratiske etc., men som Korpi tenderer til at antage, at alle arbejderbevægelser har kæmpet for socialdemokratiske/skandinaviske principper i velfærdsstatsopbygningen. For det andet at han hverken har et interesse- eller samfundsbegreb, idet f.eks. interesser hos Esping-Andersen fremstår som selvbegrundede. Imidlertid må det pointeres, at interesser er socialt formede, dvs. betingede af det samfund, hvori de formuleres, og at interesser dermed er indlejret i specifikke former for samfundskonstellationer som præ-strukturerede former for handlen. Anderledes formuleret kan både de politiske aktører og velfærdsstaten være afhængige variable i forhold til en 3. faktor; dvs. både arbejderbevægelsen og velfærdsstaten kan opfattes som systeminterne fænomener. Forsøg på at udvikle overvejelser over velfærdsstaten i denne retning vil måske kunne begrunde, hvorfor arbejderbevægelsen i særlige samfundsformationer kæmper for forsikringstekniske løsninger på sociale problemer, der af Esping-Andersen henregnes til at være konservative konstruktioner.

Esping-Andersens typologier er på mange måder forførende. Og da nye erkendelser på området enten ikke er udviklet eller ikke har bidt sig fast, så er "The Three Worlds of Welfare Capitalism" stadig standardværket og startpunktet i refleksioner over årsagen til velfærdsstatens variationer.

4. Velfærdsstatens effekter på livsvilkårene

Velfærdsstaten har skabt et samfundsmæssigt fordelingsystem, der adskiller sig fra en ren markeds- eller familieførankret distribution af goderne i samfundet. Dette udtrykkes eksemplarisk i Asa Briggs definition af velfærdsstaten, hvorefter en velfærdsstat er "en stat, hvor organiseret magt bevidst bruges (gennem politik og administration) i bestræbelserne på at modificere markedskræfternes spil" (Briggs 1961:228). Helt afhængig af teoretisk placering og ståsted vil man dog på forskellig vis begrunde, hvorfor velfærdsstaten foretager manipulationer af befolkningens livsvilkår.

I marxistisk teori begrundes velfærdsstaten med forsøg på at dæmpe klassekonflikterne og med bestræbelser på at skabe politisk stabilitet (e.g. Therborn 1984). Analogt vil man i et Weber'sk perspektiv begrunde velfærdsstaten med forsøg på at skabe legitimitet. Ifølge Weber er forudsætningen for ethvert herredømmeforhold således, at "de herskende finder en vis minimum af tilslutning blandt de beherskede" (Weber 1980:339), og på denne måde begrunder f.eks. Flora & Alber (1981) og Alber (1982) velfærdsstaten med autoritære regimers forsøg på at skabe legitimitet, men også Marshall formulerer, at velfærdsstaten bidrager til at "legitimere social ulighed" (Marshall 1950:70). I et Durkheim'sk perspektiv vil optikken især være rettet imod velfærdsstatens evne til at skabe social integration og social solidaritet i stærkt differentierede samfund. Argumentet lyder, at social ligeværdighed og ensartethed i eksistensvilkårene vil være solidaritets- og fællesskabsskabende⁴. Dette betyder dog ikke, at der skal skabes lighed i abstrakt forstand, da dette vil underminere den økonomiske effektivitet. Derimod skal det tilsikres, at alle individer i samfundet får mulighed for at leve et civiliseret liv i overensstemmelse med de fremherskende standarder og normer i samfundet (Marshall 1950:72), og at den enkelte gennem uddannelse m.v. gives mulighed for at realisere individuelle potentialer (Wilensky & Lebeaux 1958:140).

Også i refleksioner over velfærdsstatens effekter på livsvilkårene og livsmulighederne har Esping-Andersens arbejder fungeret som et helt centralt orienteringspunkt for velfærdsstatsforskningen siden indgangen til 1990'erne. Esping-Andersen har i nogen grad forsøgt og evnet at sammenbinde perspektiverne fra de forskellige teoritraditioner, idet han har analyseret velfærdsstaten som et politisk instrument, som et stratifikationsinstrument, og som et solidaritets- og emancipationsinstrument. Det der imidlertid især har fænet blandt velfærdsstatsforskere er Esping-Andersens forførende anvendelse af "decommodificerings"-begrebet som et "catch-word" i "tilbagevirkningsanalysen".

"Decommodificering" refererer til arbejdskraftens "afvareliggørelse", og ifølge Esping-Andersen finder vi en høj grad af "decommodificering" i institutionelle/socialdemokratiske velfærdsstater (de skandinaviske lande), medens vi finder en lav grad af "decommodificering"

⁴ Ifølge disse ræsonnementer kan f.eks. USA fungere som et eksempel på, hvorledes enorme sociale forskelle fungerer socialt atomiserende, bl.a. illustreret af Blakely & Snyder (1997), der viser, at ca. 8 mill. amerikanere lever beskyttet fra det omgivende samfund i boligområder, der er indhegnet og overvåges af bevæbnede vagter i døgndrift.

i residuelle/liberale velfærdsstater (USA, Storbritannien m.v.). Sammenlignet med Wilensky & Lebeaux's forestillingerne om, at velfærdsstaten giver det enkelte individ mulighed for at realisere individuelle potentialer, så er "decommodificerings"-begrebet hos Esping-Andersen langt hen af vejen en negation af markedsøkonomiske imperativer. F.eks. har man ifølge Esping-Andersen i Skandinavien bevidst anvendt velfærdsstaten til at "emancipere det enkelte individ fra den traditionelle arbejdstvang" (Esping-Andersen 1990:153). Som sådan handler "decommodificering" om, at den enkelte gives mulighed for "at vælge, hvorvidt han/hun ønsker at arbejde, eller forfølge andre alternativer aktiviteter, som det enkelte individ selv prioriterer" (Esping-Andersen 1990:154).

Esping-Andersens "decommodificerings"-begreb har som antydnet virket stærkt inspirerende på mange velfærdsstatsforskere. Men det har også ægget til modsigelse.

Blandt kvindeforskere har Esping-Andersen været kritiseret for, at "decommodificerings"-begrebet er forankret i behovs- og interessestrukturen blandt mandlige industriarbejdere. Dvs. Esping-Andersens arbejder kan ikke reflektere køn og kønsforskelle i post-industrielle samfund. Alligevel mener mange kvindeforskere, at Esping-Andersen kan bruges som et godt udgangspunkt for analysen af kønsrelationerne i samfundet. For at retvende Esping-Andersen i forhold til kønsperspektivet må hans begrebsapparater imidlertid udvikles, og eftersom det a-priori antages, at kvinders vej til autonomi og selvberoenhed går via deres integration på arbejdsmarkedet, så må Esping-Andersen tilføjes en ny analytisk dimension, der handler om kvinders rettigheder til at blive "commodificeret" (e.g. Orloff 1993). Spørgsmålet er dog, om man ikke her gør krumspring på sig selv, for at fastholde det Esping-Andersen ske perspektiv. Det lyder således besynderligt og teoretisk usammenhængende, at kvinders ret til at blive "decommodificeret" manifesterer sig i kvinders ret til at blive "commodificeret". Slægtskabet med Esping-Andersen består dog fortsat i, at det er staten der fra en "ekstern" position skal emancipere kvinderne.

"Decommodificerings"-begrebet operationaliseres af Esping-Andersen som en kombination af de velfærdsstatslige ydelsers niveau og varighed (Esping-Andersen 1990:54). På grundlag af denne operationalisering foretager Esping-Andersen en indplacering af de industrialiserede samfund på kontinuumet: høj grad af decommodificering - lav grad af decommodificering. Dvs. helt i overensstemmelse med Korpi arbejder Esping-Andersen med lineære modeller for velfærdsstaters variationer og effekter. Godt nok tager Esping-Andersen teoretisk

udgangspunkt i 3 forskellige velfærdsstatsregimer, dvs. 3 forskellige typer koblinger mellem stat og marked, men hans operationalisering og måling af velfærdsstaten rummer alene 2 dimensioner. Dette stiller spørgsmålstegn ved, om Esping-Andersen reelt arbejder med en 3-dimensional model, eller om der ikke snarere er tale om en model i 2 dimensioner for velfærdsstatens organiseringsformer og effekter.

Et problem med operationaliseringen af “decommodificeringen” er iøvrigt, at Esping-Andersen alene betragter velfærdsstaten som en institution, der foretager indkomststransferinger, og dermed glemmer, at der til de velfærdsstatslige ydelser er koblet programspecifikke betingelser, der skal muliggøre, at markedet kan eksistere og fungere. Velfærdsstaten styrer således ikke kun “befolkningens handlinger ved at uddele belønninger, men også ved at gribe til økonomiske sanktioner mod dem, der ikke tilpasser sig de statslige krav” (Christensen 1980:12). F.eks. er forudsætningen for at oppebære arbejdsløshedsunderstøttelse, at man forudgående i en længere periode har opført sig som en stabil lønmodtager, og i denne periode har indbetalt kontingent til forsikringen. Desuden er det et krav i forbindelse med ydelsestildelingen, at arbejdsløsheden er ufrivillig, og at man som arbejdsløs praktiserer et markedskonformt adfærdsmønster; dvs. man skal som arbejdsløs være aktivt jobsøgende. Alt andet lige underminerer disse vilkårskrav den individuelle autonomi og emancipation “fra den traditionelle arbejdstvang”.

At velfærdsstaten påtvinger individer en markedsøkonomisk adfærd er tematiseret i nyere teorier om nye tendenser i velfærdsstaten. F.eks. har Bob Jessop (1993) argumenteret for, at vi er på vej fra en “Keynesian welfare” til en “Schumpeterian workfare” stat, idet Jessop skelner mellem 3 typer “work-fare” stater, dvs. neo-liberale, neo-korporative og neo-“statist” former for “work-fare”. Det schumpeterianske perspektiv i velfærdsstatsforskningen er i Danmark især forfulgt af Torfing (e.g. 1996), der har argumenteret for, at f.eks. den nye arbejdsmarkedsreform indeholder schumpeterianske “workfare” elementer.

Problemet med mange nye og spændende bidrag er, at de sjældent besvarer spørgsmålet: nyt i forhold til hvad? Det nye i forhold til “work-fare” skulle bl.a. være, at orienteringen er gået i retning af udbudsøkonomiske interventioner på arbejdsmarkedet, at der rejses krav til arbejdskraftens fleksibilitet og omstillingsparathed, og at arbejdskraften skal lade sig aktivere for at modtage offentlige ydelser m.v. Dette er dog næppe “nyt”, eftersom disse fænomener allerede har været praktiseret i Skandinavien (Sverige) i store dele af efterkrigstiden (e.g.

Hedborg & Meidner 1984), og allerede i 1982 stillede Bo Rothstein spørgsmålstegn ved, om den svenske model var “Folkhemmets förverkligande eller den nya Leviathan”, så helt afhængigt af perspektiv og ståsted kan det mildt sagt diskuteres, hvor fundamentale forandringer velfærdsstaten aktuelt gennemløber i Danmark.

Velfærdsstatens institutioner har betydning

Velfærdsstatens institutioner omfordeler ressourcer og livschancer i befolkningen. Dette sker gennem kontantydelse (socialpolitik i traditionel forstand), serviceydelser (skoler, hospitaler m.v.) og fiskale ydelser (skattefradrag). Som sådan bidrager de velfærdsstatslige ydelser til at opdele befolkningen i forskellige kategorier af ydelsesmodtagere, da det f.eks. er forskellige befolkningsgrupper, der modtager bistandshjælp, og som kan drage nytte af rentefradragsreglen m.v. Velfærdsstatens institutioner prædeterminerer med andre ord forskelle i forskellige befolkningsgruppers eksistensvilkår, hvem og hvor mange der skal modtage velfærdsstatslige ydelser, under hvilke vilkår m.v., hvorved velfærdsstaten former graden af social ligestilling og ensartetheden i befolkningens eksistensvilkår.

De forskellige velfærdsstatsmodeller repræsenterer forskellige fordelings- og omfordelingssystemer. For så vidt angår kontantydelse, så er et særtræk ved den institutionelle velfærdsstat, at alle får (ydelse er universelle), at man kan modtage ydelserne i lang tid, men at ydelserne er relativt lave, hvilket f.eks. gør sig gældende i forhold til det danske folkepensionssystem (Plovsing 1994). I præstationsmodellen er det relativt få der modtager velfærdsstatslige ydelser (kun dem, der har indbetalt til forsikringen), ydelserne kan oppebæres i relativt kort tid (ud med de dårlige risikoer), men til gengæld har ydelserne et højt niveau. I den residuelle model er det få der modtager ydelser, ydelserne er selektivt rettet mod en minoritet af befolkningen, der udpeges ved hjælp af behovsprøvning, ydelserne kan fås kortvarigt og ydelserne har en meget ringe kvalitet. På samme måde som de forskellige velfærdsstatsmodeller homogeniserer eller differentierer befolkningens eksistensvilkår og den sociale ligestilling, så antager f.eks. Korpi (1980) omvendt, at de forskellige modeller skaber forskellige betingelser for velfærdsstatens vedligehold og udvikling; dvs. velfærdsstatens institutionelle arrangementer betinger solidaritetsformerne i samfundet. Tankegangen er den, at når alle får, så vil alle også gerne betale (den institutionelle model), medens når få får og ydelserne er på et ringe niveau, så er der også få der støtter op om

velfærdsstaten (den residuelle model)⁵. Dette er iøvrigt en af rationalerne bag Socialdemokratiets insisteren på, at alle uanset formue- og indkomstforhold skal have tildelt børnechecken.

I forhold til arbejdsløsheden, der i mange år har været en af de største sociale udfordringer, betinger velfærdsstaten, hvem og hvordan arbejdsløshedens sociale byrder skal fordeles, ligesom det er de velfærdsstatslige institutioner, der betinger, om arbejdsløshed leder til en videregående social, politisk og økonomisk marginalisering (Andersen 1996, 1996A). I dette perspektiv kan velfærdsstatens målsætning og effektivitet f.eks. aflæses af fattigdomsraterne i et givet samfund, og bl.a. Jørgen Goul Andersen (1997) har påpeget, at velfærdsstaten i Danmark langt mere virkningsfuldt end i de øvrige EU-lande evner at bekriige fattigdommens udbredelse.

Selvom den danske velfærdsstat i et komparativt perspektiv har fungeret som et bolværk mod fattigdommen, så har den danske velfærdsstat løbende været udsat for kritik, og et ofte fremført kritikpunkt har været, at velfærdsstaten tenderer til at fastlåse velfærdsstatens klienter i en marginaliseret position. Dette skyldes en fremmedbestemt styring af de marginaliserede, der dels går ud på, at man fra samfundets centrum (velfærdsstaten) definerer de marginaliseredes problemer, og dels definerer, hvorledes de marginaliseredes problemer skal løses. Begrebet "differentieret integration" har været formuleret som en udvej af disse dilemmaer (e.g. Kristensen 1997), og dette begreb har et nært slægtskab til A.Giddens begreb om "generative" politikker (Giddens 1994). Generative politikker handler om, at "man skal overlade det til individer og grupper at få noget til at ske, fremfor at lade tingene regere rundt med individerne" (Giddens 1994:332), og der er blevet argumenteret for (Jensen 1997), at generative politikker f.eks. manifesterer sig i arbejdsmarkedspolitikken individuelle handlingsplaner, der inddrager de berørte i politikdannelsen; dvs. individet tildeles mulighed

⁵ Den institutionelle velfærdsstats akilleshæl er dog de relativt lave ydelser. Højtlønnede er f.eks. ikke parate til at gå dramatisk ned i indkomst ved overgangen til pensionisttilværelsen. Derfor har højtlønnede forsøgt at sikre sig i forhold til alderdommen gennem individuelle opsparingsordninger i form af kapitalpension, overenskomstbaserede pensionsordninger m.v. Dette tenderer til at fragmentere interesserne i forhold til folkepensionen. For højtlønnede med private opsparingsordninger har realrenteafgiften afgørende betydning for deres udkomme i pensionisttilværelsen, medens det for de højtlønnede ikke betyder så meget, om folkepensionen reduceres med et større eller mindre beløb.

for autonomi og selvregulering. Spørgsmålet er imidlertid, om ikke “differentieret integration” og “generative” politikker blot fordobler problemerne med fremmedstyringen? I handlingsplaner m.v. påtvinger man således klienterne at formulere deres problemer i et sprog og på en måde, så klienternes problemer kan genkendes som problemer i forvaltningsapparaterne. Ellers vil problemerne ikke blive anerkendt som problemer.

Med henblik på at optimere den sociale problemløsningsevne har andre socialforskere argumenteret for velfærdspluralistiske strategier (Evers 1990), der går ud på at overdrage eller tilbagelevere velfærdsstatslige opgaver til civilsamfundet. I Danmark har denne type argumenter ikke i synderlig grad fundet genklang i velfærdsstatsforskningen, omend der i stigende grad kan spores tendenser til, at frivillige organisationer inddrages i analyser af det danske velfærdssystem (e.g. Henriksen 1996).

5. Velfærdsstatens effekter på relationen mellem befolkningen og de faglige/politiske organisationer

Velfærdsstaten kan på forskellige måder hæmme eller stimulere organisationstilbøjeligheden og formationen af politiske aktioner. F.eks. er fagforeningskontingentet i Danmark en fiskal velfærdsstatsydelse, hvilket alt andet lige vil stimulere den faglige organisering. På tilsvarende måde er der bred enighed om, at den institutionelle opbygning af det danske dagpengesystem, dvs. de danske arbejdsløshedskassers tætte kobling til fagbevægelsen, har tilskyndet til medlemskab i fagbevægelsen (e.g. Scheuer 1984; Rothstein 1990). Med andre ord kan de velfærdsstatslige arrangementer fungere som et væksthuis for fagbevægelsens “selvstændige styrke”.

På tilsvarende måde kan de institutionelle arrangementer influere på evnen til at slå mod velfærdsstatslige nedskæringer.

I Tyskland, f.eks., er arbejdsløshedsforsikringen udformet efter præstationsorienterede/konservative principper, og formålet med disse forsikringstekniske grundsætninger er at styrke loyalitetsbåndene mellem staten og den enkelte. Forsikringen er således udformet efter helstatslige obligatoriske forsikringsprincipper, og den sociale sikring er organiseret som en stat-borger relation. Dertil kommer, at fagbevægelsen i Tyskland er indrettet som industriforbund, hvorved man som arbejdsløs ikke har noget klart tilhørsforhold

til fagbevægelsen. Derfor bliver arbejdsløse i Tyskland ekskluderet fra fagbevægelsen. At de arbejdsløse ikke er medlemmer af fagbevægelsen, og at forsikringen er organiseret som en stat-borger relation, gør det relativt omkostningsfyldt at organisere en kamp mod nedskæringer i dagpengesystemet i Tyskland.

I modsætning hertil forbliver de arbejdsløse som medlemmer i fagbevægelsen i Danmark, bl.a. fordi fagbevægelsen er opbygget efter faglige/uddannelsesmæssige principper, ligesom det sagsforhold, at fagbevægelsen forestår administrationen af arbejdsløshedsforsikringen, skaber nogle tætte institutionelle bånd mellem de beskæftigede og de arbejdsløse. Med andre ord kan man hævde, at det danske dagpengesystem er opbygget efter et stat-klasse princip. At arbejdsløse og beskæftigede qua dagpengesystemets opbygning således indrammes af samme institutionelle matrix, og at administrationen af arbejdsløshedsforsikringen (og de arbejdsløse) er en integreret del af fagbevægelsens daglige rutiner, gør det alt andet lige lettere at mobilisere mod nedskæringer på dagpengeområdet i Danmark end i Tyskland.

På et tal af områder trænger velfærdsstaten ind mellem befolkningen og dens organisationer. Det er dog i særlig grad en torn i øjet på de borgerlige partier, når den måde velfærdsstaten fungerer på er til arbejderbevægelsens fordel. Dette ses også i den offentlige debat, hvor der tilbagevendende stilles krav om, at fagforeningskontingentet ikke længere skal være fradragsberettiget, at arbejdsløshedskasserne skal adskilles fra fagbevægelsen m.v. m.v.

6. Velfærdsstatens effekter på den politiske og ideologiske orientering i de faglige/politiske organisationer

Når Esping-Andersen (1990) redegør for den socialdemokratiske arbejderbevægelses emancipationsstrategier, refererer han bl.a. til "Det kommunistiske partis manifest" og socialdemokratiske teoretikere fra begyndelsen af dette århundrede - f.eks. Adler, Bauer og Heimann. Imidlertid berører Esping-Andersen kun vagt betingelserne for at realisere det socialdemokratiske projekt.

I begyndelsen af dette århundrede herskede der i den socialdemokratiske arbejderbevægelse en stor optimisme, for så vidt angår mulighederne for at realisere socialismen af parlamentarisk vej, idet man forventede, at arbejderklassen - som Socialdemokratiets naturlige vælgerreservoir - efterhånden ville blive den absolut dominerende befolkningsgruppe i

samfundet. I forhold til den parlamentariske strategi har problemet dog været, at arbejderklassen i numerisk forstand aldrig har udgjort befolkningsmajoriteten, hvorfor "50% tærsklen" har syntes uoverstigelig. For at nå magten har det derfor været nødvendigt at allierede sig med andre befolkningsgrupper, og disse alliancer kunne være "ydre" eller "indre". Med "ydre" alliancer refereres til forsøg på at skabe alliancer til andre partier i partisystemet, hvilket især er lykkedes for det danske socialdemokrati, medens "indre" alliancer refererer til evnen til at rekruttere andre klasser og lag som kernevælgere til partiet, hvilket i nogen grad er lykkedes det svenske socialdemokrati. Imidlertid har det under alle omstændigheder været en forudsætning for sådanne alliancedannelser, at socialdemokratiet har opgivet gamle dogmer og målsætninger (Parkin 1971:132f; Przeworski 1987:Chp. 1; Ware 1987:207f). Med andre ord er den politiske kamps betingelser i repræsentative demokratier indrettet på en sådan måde, at socialistiske partier må moderere deres ideologi og politiske udsyn for at nå magten. Helt i overensstemmelse med Webers indsigter er parlamentarismen således et strukturelt element i kapitalismen, der fungerer som en barriere for nå socialismen (decommodificeringen m.v.).

Det er dog ikke kun den politiske kamps strukturelle betingelser i moderne demokratier, der har effekter på den politiske ideologi og orientering. Også velfærdsstatens enkelte delområder spiller en stor rolle for de politiske orienteringer. F.eks. har Wilensky (1976) argumenteret for, at skattesystemet spiller en afgørende rolle for den partipolitiske stabilitet. Hans pointe er, at skatter kan være synlige - som i Danmark, hvor skattetrykket direkte kan aflæses af lønsedlen - eller usynlige, hvilket gør sig gældende i lande, hvor en stor del af velfærdsstaten finansieres af arbejdsgiverafgifter. Pointen er endvidere den, at synlige skatter (modsat usynlige) tenderer til at generere skatterevolter i form af et såkaldt "Tax welfare back-lash". En sådan skatterevolte opstod i Danmark med Fremskridtspartiets dannelse i "Grøften" i 1972. Forudgående var der sket en internationalt uhørt vækst i den personlige beskatning, der i perioden 1965-74 steg fra 12-23% af BNP. I Sverige, hvor man tidligt i 1960'erne overgik til (usynlige) arbejdsgiverafgifter i forbindelse med velfærdsstatens finansiering, har man slet ikke oplevet den samme fragmentering i det politiske system som i Danmark.

Også andre velfærdsstatslige delområder har givet anledning til spaltningen af partier og fremkomsten af nye (afideologiserede) partidannelser. Dermed har der været en tendens til, at visse partier i nogen grad har taget skikkelse af interesseorganisationer fremfor at fungere gennem helhedsorienterede budskaber om fremtidens indretning og udvikling. F.eks.

dannedes CD omkring parcelhusejernes ret til fiskale velfærdsstatsydelse. Som sådan afspejler variationer i de politiske orienteringer, at forskellige befolkningsgrupper på forskellig måde drager nytte af de forskellige velfærdsstatslige ydelser.

7. Velfærdsstaten - fra et statsperspektiv til et samfundsperspektiv

Den ene videnskabelige artikel og afhandling efter den anden har i snart 25 år hævdet, at velfærdsstaten er i krise, og at velfærdsstatens krise ytrer sig som en resourcekrise, funktionskrise, legitimationskrise, m.v. m.v. Det er imidlertid svært at forstå, at en af samfundets helt centrale institutioner kontinuerligt og permanent kan befinde sig i en flerdimensional krise over så lang en årrække, samtidig med at samfundets forskellige dele parallelt hermed har fungeret i relativ harmoni med hinanden. Det spørgsmål, der således trænger sig på, er, om velfærdsstaten er i krise, eller om det vor forståelse af velfærdsstaten, der er i krise?

Velfærdsstatsforskningen har hidtil været båret frem af deskriptive og normative kriterier og forestillinger om, hvordan verden ser ud, og hvordan verden bør se ud. Indenfor denne forståelsesramme har man tenderet til at betragte menneskelig adfærd som en mekanisk reaktion på de velfærdsstatslige stimuli. Dermed handler en ophævelse af klasse- og kønsforskelle m.v. blot om den rette politikinstrumentering (fornuften), og vi har i dette perspektiv haft en universalistisk forståelse af meningen, betydningen og effekterne af givne velfærdsstatslige institutioner. Dvs. vi har betragtet institutioner (f.eks. daginstitutioner, barselsordninger m.v.) som gode/dårlige i sig selv, helt uafhængigt af den samfundstype, hvori de er tilvejebragt og lokaliseret. Walter Korpi's "swedo-centrisme" er et eksemplarisk udtryk for dette.

Imidlertid har kontekst-begrebet i løbet af de sidste 5-10 år bidraget til at dagsordensætte nye samfundscentrerede forståelser af velfærdsstaten. En kontekst-orienteret forståelse af velfærdsstaten hævder for det første, at velfærdsstaten ikke er nogen statisk størrelse, hvis formål og grænser kan regnes for bestandige. For det andet følger af kontekst-begrebet, at der ikke eksisterer en menneskelig "essens". Derimod konstrueres identiteter i situationsbetingede samfundshelheder, hvorfor f.eks. kvinder i Skandinavien er anderledes og har andre omverdensorienteringer og forståelser af, hvad emancipationen går ud på, end kvinder i f.eks. Italien og Spanien m.v. For det tredje afliver kontekst-orienterede forståelser myten om, at

velfærdsstatslige institutioner har deres eget indre live og universelt gældende betydning. Tværtimod hævdes det, at befolkninger i forskellige lande vil reagere forskelligt på enslydende stimuli, og tilsvarende vil forskellige personer i forskellige positioner indenfor et givet samfund være forskelligt disponerede for at forstå, gribe og anvende de velfærdsstatslige signaler. I kontekst-orienterede forklaringer kan velfærdsstatens styringsproblemer med andre ord ikke formuleres som et krisesyndrom, men langt snarere som en påpejning af, hvor vanskeligt det er at styre. I denne forstand tematiserer en kontekst-orienteret tilgang til velfærdsstaten preskriptive kriterier for, hvad der kunne være, langt mere end forestillinger om, hvordan verden bør være.

Mange aktuelle bidrag i velfærdsstatsforskningen udspiller sig i spændingen mellem “gamle” og “nye” forståelser af velfærdsstaten. F.eks. forsøger O Connor (1996) og Siim (1998) både at (1) kontekstualisere velfærdsstaten (uden iøvrigt at forklare læseren, hvad det betyder, at velfærdsstaten må forstås i kontekst, eller hvad en kontekstualisering får af praktiske konsekvenser for vor analyse), og (2) normativt redegøre for, hvilken type velfærdsstat der er mest gavnlig for kvinder. Begge dele er dog ikke muligt samtidigt, da det er en indre modsætning, både at ville hævde velfærdsstatens kontekstualisering, og at opstille nogle kriterier for, hvordan kvinder universelt er bedst hjulpe i denne verden.

Hvis man vil arbejde med velfærdsstater i kontekst, så må man i første omgang konstruere konteksten, dvs. teoretisk og idealtypisk konstruere det sociale rum, hvori aktører agerer og institutioner virker (Bourdieu et.al. 1991). Når konteksten er konstrueret, så fungerer begrebskonstruktionen med en forpligtigende og tvingende logik, der skal organisere og strukturere vor forståelse af egenskaberne ved individerne og institutionerne i den kontekst, der er under observation. Dvs. begrebskonstruktionen skal gøre det muligt at opstille hypoteser om kontekstafhængige egenskaber ved de individer og institutioner, der iagttages. Indenfor rammerne af denne artikel ville dette betyde, at både “Klassestrukturen og lønarbejdernes eksistensvilkår”, “Politiske aktører/arbejderbevægelsen” og “Velfærdsstaten” (jvnf. Figur 1) skulle indplaceres og begribes indenfor rammerne af mere overordnede og fundamentale begreber og grundlagsforestillinger om samfund og deres variationer.

8. Afrunding

Velfærdsstatsforskningen aktualiserer en lang række moralske og tekniske spørgsmål. De

moralske spørgsmål angår struktureringen af forholdet mellem det kollektive og det individuelle, dvs. anliggender så som social ligeværdighed og social retfærdighed m.v., medens velfærdsstatens tekniske forhold relaterer sig til spørgsmålet om, hvorledes velfærdsstaten indrettes, administreres og de sociale anliggender styres.

I dette perspektiv har formålet med denne artikel været at præsentere en række af de teoretiske positioner, der har gjort sig gældende omkring diskussionen af velfærdsstatens moralske og tekniske anliggender gennem de sidste ca. 20 år. Præsentationen af de forskellige positioner i velfærdsstatsforskningen har været organiseret omkring en analytisk forståelse, hvorefter der eksisterer nogle gensidige og cirkel-lignende “in-put” og “out-put” relationer mellem stat og samfund. I analytisk forstand har jeg søgt at demonstrere, hvorledes sociale behov af forskellige kanaler transformeres til velfærdsstatslige politikker. Omvendt præger de velfærdsstatslige politikker ikke alene livsvilkårene, den sociale ligeværdighed og den sociale samhørighed, men også interesseartikulationen og de politiske betingelser for at føre kamp i moderne parlamentariske demokratier. Når de velfærdsstatslige politikker således virker tilbage på befolkningens samhørighed og befolkningens politiske og faglige organisationsdannelser, så fungerer velfærdsstatens tilbagevirkningseffekter også som et nyt udgangspunkt for, hvorledes de sociale behov “i næste omgang” kan transformeres til velfærdsstatslige politikker, der så igen præger befolkningens levevilkår etc.

De analytiske perspektiver som er anlagt afspejler i flere henseender et traditionelt modernitetsperspektiv. Ikke desto mindre har jeg søgt at bløde lidt op for dette traditionelle modernitetsperspektiv i artiklen ved i det afsluttende afsnit at redegøre for, hvorledes artiklens analytiske perspektiver kunne skrives ind i et mere post-strukturalistisk o.lign. perspektiv. Ikke desto mindre skal der ikke herske tvivl om, at det ikke har været muligt at indskrive alle positioner i velfærdsstatsforskningen i den valgte analytiske ramme. Dvs. de analytiske perspektiver har så at sige selekteret i de teoretiske positioner, det har været muligt at inddrage i diskussionen. F.eks. har det ikke været muligt at inddrage spørgsmålet om, hvorvidt velfærdsstaten, som vi kender den i dag, er ved at blive opløst og forsvinde i spændingen mellem globaliseringen og decentraliseringen?

Litteraturliste

Abrahamson, Peter et.al. (1992):

Solidaritet og fælles marked? København

Alber, Jens (1981):

Government Responses to the Challenge of Unemployment: The Development of Unemployment Insurance in Western Europe (p. 151-183) i P.Flora & A.J.Heidenheimer (Eds.): The Development of Welfare States in Europe and America. New Brunswick (USA): Transaction Books

Alber, Jens (1982):

Vom Armenhaus zum Wohlfahrtsstaat. Frankfurt: Campus Verlag

Andersen, Jørgen Goul (1996):

Marginalization, Citizenship and the Economy (p. 155-202) i E.O.Eriksen & J.Loftager (Eds.): The Rationality of the Welfare State. Oslo: Scandinavian University Press

Andersen, Jørgen Goul (1996A):

Velfærdsstaten, marginalisering og medborgerskab i Dansk Sociologi nr. 1

Andersen, Jørgen Goul (1997):

The Scandinavian Welfare Model in Crisis? (p. 1-31) i Scandinavian Political Studies, Vol. 20, No. 1

Arbejdsministeriet (1989):

Hvidbog om arbejdsmarkedets strukturproblemer. Sangil Bogtryk

Baldwin, Peter (1990):

The Politics of Social Solidarity. Cambridge University Press

Blakely, Edward J. & Snyder, Mary Gail (1997):

Fortress America. Washington: Brookings Institution Press

Bourdieu, Pierre et.al. (1991):

The Craft of Sociology. Berlin: Walter de Gruyter

Briggs, Asa (1961):

The Welfare State in Historical Perspective (p. 221-258) i Archives Européennes de Sociologie, Tome II, No. 2

Cherubini, Arnaldo (1962):

Profilo del mutuo soccorso in Italia, dalla origini al 1924 i Per una storia della previdenza sociale in Italia. Roma: Inps

Christensen, Anna (1980):

Avstängning från arbetslöshetsersättning. Stockholm: Nordenstedts

Conti, Laura (1958):

Lássistenza e la previdenza sociale. Milano: Feltrinelli

Cutright, Philips (1965):

Political Structure, Economic Development, and National Social Security Programs (p. 537-50) i American Journal of Sociology, Vol. LXX No. 5

Duverger, Maurice (1959):

Political Parties. London: Methuen & Co.

Esping-Andersen, Gøsta (1990):

The Three Worlds of Welfare Capitalism. Polity Press

Esping-Andersen, Gösta & Korpi, Walter (1984):

Social Policy as Class Politics in Post-War Capitalism (p. 179-208) i J.H.Goldthorpe (Ed.): Order and Conflict in Contemporary Capitalism. Oxford: Clarendon Press

Esping-Andersen, Gösta & Korpi, Walter (1987):

From poor relief to institutional welfare states (p. 39-74) i R.Erikson et.al. (Eds.): The Scandinavian Model. Armonk: M.E.Sharpe

Evers, A. (1990):

Shifts in the Welfare Mix - Introducing a New Approach for the Study of Transformation in Welfare and Social Policy i A.Evers & H.Wintersberger (Eds.): Shifts in the Welfare Mix. Frankfurt: Campus

Ferrera, M. (1996):

The Southern model of welfare in Social Europe (p. 17-37) i Journal of European Social Policy, Vol. 6, No. 6

Flora, Peter & Alber, Jens (1981):

Modernization, Democratization, and the Development of Welfare States in Western Europe (p. 37-80) i P.Flora & A.J.Heidenheimer (Eds.): The Development of Welfare States in Europe and America. New Brunswick (USA): Transaction Books

Flora, Peter & Heidenheimer, Arnold J. (1981):

The Historical Core and Changing Boundaries of the Welfare State (p. 17-34) i P.Flora & A.J.Heidenheimer (Eds.): The Development of Welfare States in Europe and America. New Brunswick (USA): Transaction Books

Giddens, Anthony (1994):

Beyond Left and Right. Polity Press

Goldthorpe, John H. (1984):

The End of Convergence: Corporatist and Dualist Tendencies in Modern Western Societies (p. 315-343) i J.H.Goldthorpe (Ed.): Order and Conflict in Contemporary Capitalism. Oxford: Clarendon Press

Gough, I. (1979):

The Political Economy of the Welfare State. London: Macmillan

Heclo, Hugh (1974):

Modern Social Politics in Britain and Sweden. New Haven: Yale University Press

Hedborg, Anna & Meidner, Rudolf (1984):

Folkhems modellen. Rabén & Sjögren

Henriksen, Lars Skov (1996):

Lokal frivillig organisering i nye omgivelser. Aalborg Universitet

Hibbs, Douglas A. (1977):

Political Parties and Macroeconomic Policy (p. 1467-1487) i American Political Science Review, Vol. 71

Jensen, Per H. (1997):

Decentraliseringens moralske og forvaltningsmæssige udfordringer belyst ved den ny arbejdsmarkedsreform (p. 315-341) i P.Gundelach et.al. (Eds.): Det lokale. Aalborg Universitetsforlag

Jessop, B. (1993):

Towards a Schumpeterian workfare state? (p. 7-39) i Studies in Political Economy, Vol. 40, No. 1

Kerr, Clark et.al. (1962):

Industrialism and Industrial Man. London: Heineman

Kersbergen, Kees van (1995):

Social Capitalism. A Study of Christian Democracy and the Welfare State. London: Routledge

Kjellberg, Anders (1983):

Facklig organisering i tolv länder. Lund: Arkiv

Korpi, Walter (1980):

Social Policy and Distributional Conflict in the Capitalist Democracies (p. 296-316) i West European Politics, Vol. 3, No. 3

Korpi, Walter (1983):

The Democratic Class Struggle. London: Routledge & Kegan Paul

Kristensen, Catharina Juul (1997):

Gensidig integration - ansatser til en teoretisk tilgang til differentieret social integration (p. 29-56) i T.J.Hegland et.al. (Eds.): Sammebrud eller sammenhold? Akademisk Forlag

James G. March & Johan P. Olsen (1989):

Rediscovering Institutions. New York: The Free Press

Lembruch, Gerhard (1979):

Consociational Democracy, Class Conflict and the New Corporatism (p. 53-61) i P.C.Schmitter & G.Lembruch (Eds.): Trends Towards Corporatist Intermediation. Beverly Hills: Sage

Lembruch, Gerhard (1984):

Concertation and the Structure of Corporatist Networks (p. 60-80) i J.H.Goldthorpe (Ed.): Order and Conflict in Contemporary Capitalism. Oxford: Clarendon Press

Lewis, Norman (1990):

Corporatism and Accountability: The Democratic Dilemma (p. 63-101) i C.Crouch & R.Dore (Eds.): Corporatism and Accountability. Oxford: Clarendon Press

Lipset, S.M. & Rokkan, S. (1967):

Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: an Introduction (p. 1-64) i S.M.Lipset & S.Rokkan (Eds.): Party Systems and Voter Alignments. New York: Free Press

Marshall, T.H. (1950):

Citizenship and Social Class. Cambridge: The University Press

Marklund, Staffan (1982):

Klass, stat och socialpolitik. Lund: Arkiv

O'Connor, J. (1973):

The Fiscal Crisis of the State. New York: St.James Press

- O Connor, Julia S. (1996):
From Women in the Welfare State to Gendering Welfare State Regimes. Trend Report - Current Sociology, Volume 44, No. 2
- OECD (1996):
European Economy: Ageing and Pension Expenditure Prospects in the Western World. Paris
- Offe, Claus (1984):
Contradictions of the Welfare State. London: Hutchinson
- Orloff, Ann Shola (1993):
Gender and the Social Rights of Citizenship (p. 303-328) i American Sociological Review, Vol. 58
- Panitch, Leo (1981):
Trade Unions and the Capitalist State i New Left Review No. 125
- Parkin, Frank (1971):
Class Inequality and Political Order. London: MacGibbon & Kee
- Pedersen, O.K. et.al. (1992):
Privat Politik. København: Samfundslitteratur
- Plovsing, Jan (1994):
Socialpolitik. Handelshøjskolens Forlag
- Przeworski, Adam (1987):
Capitalism and Social Democracy. Cambridge University Press
- Rothstein, Bo (1982):
Folkhemmet's förverkligande eller den nya Leviathan i Zenit nr. 77
- Rothstein, Bo (1990):

Marxism, Institutional Analysis, and Working-Class Power: The Swedish Case (p. 317-345) i *Politics & Society*, Vol. 18, No. 3

Scheuer, Steen (1984):

Hvorfor stiger den faglige organisering? København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Schmidt, Manfred G. (1982):

Wohlfahrtsstaatliche Politik unter bürgerlichen und sozialdemokratischen Regierungen. Frankfurt: Campus Verlag

Schmitter, Philippe C. (1977):

Modes of Interest Intermediation and Models of Societal Change in Western Europe (p. 7-38) i *Comparative Political Studies*, Vol. 10, nr. 1

Schmitter, Philippe C. (1981):

Interest intermediation and regime governability in contemporary Western Europe and North America (p. 285-327) i Suzanne Berger (Ed.): *Organizing interests in Western Europe*. Cambridge University Press

Siim, Birte (1998):

Towards a Gender Sensitive Framework for Citizenship. GEP Text No. 4, reprint of contribution to: Jet Bussemaker (Ed.): *Citizenship and Transition of European Welfare States*. Forthcoming, New York/London: Routledge

Skocpol, Theda (1985):

Bringing the State Back In: Strategies of Analysis in Current Research (p. 3-37) i P.B.Evans et.al. (Eds.): *Bringing the State Back In*. Cambridge University Press

Therborn, Göran (1984):

Classes and States - Welfare State Developments, 1881-1981 (p. 7-41) i *Studies in Political Economy*, No. 13

Therborn, Göran et.al. (1978):

Sweden Before and After Social Democracy (p. 37-58) i *Acta Sociologica* No. 21

- Titmuss, Richard M. (1974):
Social Policy. London: Allen & Unwin
- Titmuss, Richard M. (1979):
Commitment to Welfare. London: Allen & Unwin
- Torfig, J. (1996):
From the Keynesian Welfare State to the Schumpeterian Workfare State (p. 135-73) i
M.Alestalo & P.Kosonen (Eds.): Welfare Systems and European Integration.
Tampere University Press
- Udredningsudvalget (1992):
Rapport fra udredningsudvalget om arbejdsmarkedets strukturproblemer
- Ware, Alan (1987):
Citizens, Parties and the State. Oxford: Polity Press
- Weber, Max (1980):
Wahlrecht und Demokratie in Deutschland (p. 245-291) i Max Weber: Gesammelte
Politischen Schriften. Tübingen: J.C.B.Mohr
- Weir, Margaret & Skocpol, Theda (1985):
State Structures and the Possibilities for “Keynesian” Responses to the Great
Depression in Sweden, Britain and the United States (p. 107-163) i P.B.Evans et.al.
(Eds.): Bringing the State Back In. Cambridge University Press
- Wilensky, Harold L. & Lebeaux, Charles N. (1958):
Industrial Society and Social Welfare. New York: Russell Sage Foundation
- Wilensky, Harold L. (1975):
The Welfare State and Equality. Berkeley: University of California Press
- Wilensky, Harold L. (1976):
The “New Corporatism”, Centralization and the Welfare State. London: Sage

Publications